

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת ואתחנן תשע"ח לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף מ"ה

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

קדושות, שיש לה קדושת הארץ, ושוב קדושת ירושלים והר הבית, ושוב קדושת הבית עצמה. ולכן נקראת בתואר 'אהל' נוטריקון ארץ ה' לבנון, שמתכלל בתוכה כל הקדושות הללו.

*

ונחזור לביאור הדברים, הנה מצינו במשה רבינו כשירד מן השמים לאחר ארבעים יום, אמר הכתוב, ומשה יקח את האהל, ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה, וקרא לו אהל מועד, והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה (שמות לג-יז). ויש להבין בטעם הדבר שפירש עצמו מן הציבור, ולא קיים בתוך עמי אנכי יושבת. וברש"י פירש שאמר מנודה לרב מנודה לתלמיד (תנחומא כז) ע"כ. ויש לומר עוד, שזהו על דרך שסיפרו חז"ל (שבת לג:) על רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר אחר שיצאו מן המערה, חזו אינשי דקא כרבי [חורשים] וזרעי. אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה [נדאפשר על ידי נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו], כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם, חיזרו למערתכם. הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא, אמרי משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה, צאו ממערתכם. נפקו כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון ע"כ. והיינו שאחר שהיו שקועים בתורה יומם ולילה שנים רבות, בפרישות מכל עניני עולם הזה, לא היו יכולים לראות איך אנשים מתבטלים מתורה, ולבלות הזמן בחרישה וזריעה אפילו לצורך פרנסה. שהיה זאת בעיניהם כמו מי שעומד אצל אוצר של אבנים טובים ומרגליות, ובצדו מונח אוצר של ממתקים, והוא טרוד לאסוף המיני מתיקה, ואינו לוקח מהאבנים הטובות, אשר שוטה יחשב בעיני כל.

ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך וגו', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ההר הטוב הזה (וירושלים) והלבנון (זה בית המקדש) וגו'. ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה וגו' (ג-כד). ויש להבין התשוקה הגדולה הזאת של משה להכנס לארץ, עד שהרבה להתחנן על זה תקט"ו תפלות. וכמאמרם (סוטה יד.) מה מדה נתאווה משה ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע מטובה הוא צריך וכו' ע"ש. וגם מהו תשובת ה' למשה רב לך, מה הכוונה בזה.

ומתחלה נקדים מה דמצינו במדרש (שמו"ר לא-י) שדרשו הכתוב (במדבר כד-ה) מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל, דקאי על הבתי מקדשות, נקראו אהליך כשהם בנויים, ומשכנותיך כשהם חרבים ע"כ. ויש להבין דבשלמא המשכן היה אהל, שהיה מתלטל ממקום למקום, אבל הבית המקדש היה בית בנוי, ולמה קראו בתואר אהל. ונראה דאיתא במשנה (כלים א-ה) עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו', עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה וכו', הר הבית מקודש ממנו, ושוב מונה קדושת הבית עצמה בכל פרטיה. והנה מבואר בטור (או"ח סימן תקפב) כי המבקש רחמים, צריך לבקש תחלה דבר מועט, ואחר כך מוסיף והולך, כמו שמצינו (תהלים יט-ג) בדוד, תחלה אומר שגיאות מי יבין, ואחר כך בקש על הזדונות דכתיב גם מזדים חשוך עבדך, ואחר כך אל ימשלו בי אז איתם, פירוש העבירות החזקות (ילקוט תהלים תרעו). ועל דרך זה ביקש משה כדרכו של עני, מתחלה דבר קטן, אעברה נא ואראה את הארץ, ושוב הוסיף ההר הטוב וזו ירושלים, שמקודשת יותר, ושוב הלבנון שמקודשת עוד יותר. ואם כן הבית המקדש עצמה כלול מכמה

ואם כן מכל שכן משה רבינו אחר ששהה ארבעים יום בשמים, וקיבל כל התורה כולה, גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ורואה כבוד ה' איך שרפי מעלה ממליכין ומקדישין שמו באימה וביראה, וראה הגן עדן למעלה, אשר יפה בה שעה אחת קורת רוח מכל חיי העולם הזה (אבות ד-יז). ושוב ירד למטה ומוצא אותם טרודים בגשמיות, אינם מרוצים כל כך בהמן לחם מן השמים, וכמו שהתאוננו אחר זה, זכרנו את הדגה וגו', את הקשואים ואת האבטיחים וגו' (במדבר יא-ה). ומניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. ומשה אזהבן של ישראל חשש שיתכן שנתנית עיניו בהם יגרום להם נזק, על כן נטה אהלו מחוץ למחנה, ורק האנשי מעלה כל מבקש את ה', יצא מחוץ למחנה, והיה מסתובב רק עמהם.

והנה אמרו (שבת פח.) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב (שמות לג-ו), וכולן זכה משה ונטלן, דסמיק ליה ומשה יקח את האהל. ופירש רש"י אהל הוא לשון בהלו נרו (איוב כט-ג), שנטל האורות של הכתרים, והם היו קירון עור פניו ע"ש. וזהו שאמר ומשה יקח את 'האהל', הוא לקח עמו כל האורות שזכה בהם למעלה בשמים, ומגדל האור לא היה יכול לראות איך מניחין חיי עולם, ולכן נטה אהלו מחוץ למחנה.

*

ומה שאמרו כל מקום שנתנו בו עיניהן מיד נשרף, נראה דזהו מטעם כי התורה הקדושה היא אש, וכמו שנאמר מימינו אש דת למו (דברים לג-ב). ואמרו (חגיגה כו.) תלמידי חכמים כל גופן אש דכתיב (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש ע"ש. ואמרו (תענית ד.) האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה שאמר הלא כה דברי כאש ע"ש. ולכן כל מקום שהם נותנין עיניהן מיד נשרף, כי אש התורה דמרתחא בהו, גורמת שאש להבערה יוצאת. ומכל שכן משה רבינו שכל אש התורה היה בו, חשש להיות עמהם במחנה, ומשה יקח את האהל, כל אור האש שהיה בו לקח עמו, לצאת עם אש הזה מחוץ למחנה, ונטה שם אהלו.

*

עוד יש לומר בטעמו של משה רבינו שנטה אהלו מחוץ למחנה, והוא כי מצינו אצל יעקב אבינו כאשר היה בבית לבן, בחר לו לעבודה להיות רועה צאן לבן, וכמו שאמר (בראשית לא-לח) זה עשרים שנה אנכי עמך, רחליך ועזיך לא שכלו וגו'. וכמו כן בניו אחריו שבטי י-ה כתיב בהם, וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם (שם לו-יב). וכאשר באו למצרים אמרו לפרעה, רועה צאן עבדיך גם אנחנו גם אבותינו (מז-ג). וכמו כן משה רבינו כאשר היה אצל יתרו כתיב, ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו (שמות ג-א).

ומבואר בספרים הקדושים גודל מעלת ההתבודדות, להתבודד בשדות וביערות מזמן לזמן, שאין שם רק הוא וקונו, שאז יכול להתדבק ביוצרו ביתר שאת במחשבה בהירה בלי שום מפריע. ולכן כאשר הוצרכו יעקב ובניו להתעסק במלאכה לצורך פרנסתם, בחרו להתבודד בשדות ולהיות רועי צאן, אשר מקומו אינו בתוך הישוב. וכמו כן עשה משה רבינו בהיותו יהודי יחידי במדין, ושוב המשיך דרכו גם בהיותו יחד עם הכלל ישראל במדבר, בחר לו פנה שקטה מחוץ למחנה אשר שם יתבודד עם קונו בשעות הפנויות מטירדות העם.

*

וביתר ביאור יש לומר, כי הנה תכלית האדם על פני האדמה הוא להתעלות בתורה ועבודה, וכמו שאמר הכתוב (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו, ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. והנה ראשית העבודה היא יראת ה', יראה תתאה, וכמו שנאמר (תהלים קיא-י) ראשית חכמה יראת ה'. וגם הקטנים שעדיין אין יודעים אפילו אותיות התורה, מרגילין אותם בכיסוי הראש, וכמאמרם (שבת קנו:) כסי רישיך כי היכי דתהוי עלך אימתא דשמיא ע"כ. ומלמדים אותם לומר ברכות, ולהזהר בחילול שבת בנגיעת מוקצה וכו', כדי להרגיל עצמם ביראת ה', שלא להמרות רצונו ח"ו, ולעשות מצותיו.

ואמרו (שבת לא.) כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגובר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל [באיזה פתח נכנס, לפתוח את הפנימיים, כך אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו] ע"כ. וביאורו הוא, דכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו

מתקיימת (אבות ג-ט). ואדם שיש תחת ידו בית, וחסר לו המפתחות החיצוניות, הן אמת שהוא הוא הבעל הבית, והרכוש הוא שלו, אבל אין לו מזה כלום, כי לא יוכל להשתמש בהם, לאכול ולישון ולדור שם, כי חסר לו הכניסה לתוכו. וכמו כן הוא גם במי שזכה ללמוד הרבה, אם אין לו יראת שמים, הוא מופרד מתורתו, ולא יוכל ליהנות מאור התורה, והוא כארגז של ספרים, שאין להארגז שום קשר עם התורה שמונח בתוכה.

אמנם גם אחר שזכה לראשית חכמה יראת ה', וגם התעלה במעלות רבות בתורה, אין התורה עצמה התכלית, אלא זהו דרגא שעל ידו יוכל להגיע למדריגה יתירה יותר, וזהו יראה עילאה, שהתורה יביאנו להשיג את בוראו ולהתדבק בו, בגין דאיהו רב ושליט, עקרא ושרשא דכולא עלמין, וכולא קמיה כלא חשיב. וזהו נקרא בשם יראה עילאה, להשיג עוצם גדולתו, ולדבק עצמו בקונו בכל מצוה בכל לבו ונפשו, עד שלא יסיח דעתו מקונו, ולקיים שויתיה ה' לנגדי תמיד. (ועיין בספר ולאשר אמר לסמיכות התורה אות ב.)

וזהו שאנו אומרים בתפלה (בברכת אהבה רבה) והאר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצותיך, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך. והיינו כי התפלות הם מן הקל אל החמור. הבקשה הראשונה היא על הבנת התורה, ויהאר עינינו בתורתך. ושוב אנו מבקשים להגיע לדרגא יותר גדולה, ודבק לבנו במצותיך, שהתורה יביא אותנו לידי דביקות במצות ה', שלא תהא קיום המצות כמצות אנשים מלומדה, אלא יהא דבוק בהם בכל לב. ושוב מבקש להתעלות עוד מדריגה יתירה, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, שלא תהא בלבנו שום אהבה ויראה אחרת רק מהבורא ית"ש, ולהיות הלב מאוחד רק באהבה ויראה אחת, עם קונו ויוצרו.

ומעתה משה רבינו אחר שעלה השמימה, ונתעלה כמלאך אלקים, לחם לא אכל ומים לא שתה, והשיג כל התורה כולה, ומאז היה כל תשוקתו רק דביקות בקונו. וזהו שדרשו חז"ל (ברכות לג): ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וגו', דלגבי משה מילתא זוטרתיה היא, כי כבר עלה במדריגתו הרבה יותר מזה. ולכן נטה אהלו מחוץ למחנה, שתהא מחשבתו צלולה רק ביחוד לבבו להתעצם עם קונו. ומשה יקח את האהל, כל האורות שהיה לו לקח וקיבץ, ונטה אהלו מחוץ למחנה.

*

והנה כאשר בא הזמן של כניסת ישראל לארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה, הרי שם יכולים לזכות להתקרב עוד יותר לה', להיות תמיד

תחת עיני ה', ושם יזכה לייחד לבבו עוד יותר לה', על כן השתוקק אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. והוא על דרך ששמעתי מדודי הגה"צ בעל בית הלחמי זצ"ל, שאביו הגה"צ בעל אהבת חיים זצ"ל אמר לו בהיותו כבן ששים שנה, שחושב לעזוב את עירו ולהתיישב בארץ ישראל. ואמר לו בנו, הלא יש לך בית מלא ספרים שאתה עוסק בהן וכותב ספרים, ולא תוכל ליקח כל זה עמך. והשיב לו, כאשר מגיעין לשנים אלו, אין צריכין עוד יותר מסידור ותהלים, להתדבק בקונו בתפלה ואמירת שירות ותשבחות מאהבת ה', ודי לי בזה ע"כ. כן היה השגת חכמי ישראל אנשי מעלה בדור הקדום.

וזהו שאמר משה, א'תה ה'חלות ל'הראות את עבדך את גדלך וגו', ראשי תיבות 'אהל', והיינו שכבר זכיתי שהראת לי בעיני השכל את גדלך, להשיג קצת עוצם גדולת הבורא, הן בשמים ממעל בהיותי שם שלשה פעמים ארבעים יום, והן אחר זה למטה בהאהל שנטה מחוץ למחנה. ואני משתוקק ומתאוה מאד לחיות בדביקות ה' בימי זקנותי, אשר לזה אוכל לזכות ביתר שאת בהארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד, על כן אעברה נא ואראה את הארץ הטובה.

ועל זה השיב לו ה' רב לך, אין אתה דומה לשאר בני אדם, שקדושת ארץ ישראל עושה עליהם רושם להתעלות, אתה כבר יש לך רב יותר מזה, שזכית להיות מדבר עם ה' פנים אל פנים, פה אל פה אדבר בו, וכנגד זה אין יתרון לך בהמעליותא להיות יושב תחת עיני ה', ולכן אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה.

*

והנה אנו עומדים כעת ביום ט"ו באב, דאיתא במשנה (תענית כו): לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב. ואמרו (בבא בתרא קכא): מכאן ואילך דמוסיף יוסיף [דמוסיף מן הלילה על היום לשנות, יוסיף ימים], שאינו מוסיף יסף ע"כ.

והענין הוא, דידוע מספרים הקדושים שבט"ו באב מתחילין ההכנות לקראת הימים הנוראים, שזהו בחינת ארבעים יום קודם יצירת הולד (עיין בני יששכר אב ד-ב). וראשית ההכנה לימי התשובה היא הוספה בלימוד התורה, וכמו שכתב בזהר הקדוש (ויקרא כג): או הודע אליו חטאתו (ד-כג), מאן דקאים בליליא למלעי באורייתא, אורייתא קא מודעת ליה חוביה, ולא בארז דינא, אלא כאמא דאודעא לברה במלה רכיך, והוא לא אנשי ליה, ותב בתיובתא קמי מאריה עכ"ל. ובהנהגת האדם להרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע (אות א) כתב, כי חטאת הנעורים מסמין עיני האדם שלא יראה, אף שיכול לפלפל ולהגייד לאחרים דינו, אבל

הוא בעצמו שוכח ולא מקיימם באמת, לכן צריך האדם להתבודד קודם אור היום וכו', ואז יראה בעצמו שיעמדו עונותיו נגד עיניו כהרים וגבעות, אשר מעולם לא זכר אותם אם עשה ככה ע"כ. אך עדיין יש להבין מהו החשיבות היתירה של הוספת לימוד התורה בלילה על היום, יותר מהלימוד בשאר הזמנים.

ובבני יששכר (אב ריש מאמר ד) כתב בשם הרה"ק בעל אוהב ישראל זי"ע לרמז, כי אות ט"ו שבאל"ף בי"ת היא אות ס', וזהו ט"ו בא"ב, ומרמז על המחול לצדיקים, שהוא עגול סביב ואין בו ראש וסוף ע"ש. ויש לומר לקשר הפשט והרמז להיות עולים בקנה אחד.

ונראה דידועים דברי האר"י ז"ל (ריש שער הכוונות) כי יש לכל אחד מישראל אור פנימי ואור מקיף. האור הפנימי הוא מה שאפשר להכליל בתוכו, ושאר האור הגדול שאי אפשר להכליל לסבול תוקף האור, נעשה אור מקיף על האדם מבחוץ. ואין לך דבר שדוחה את הקליפות כמו אור המקיף, לפי שאין יכולת בקליפות לינוק ולהתאחו בו באור המקיף, ולכן הוא עומד בחוץ ואין לו פחד מן הקליפות ע"ש.

ועל פי זה ביאר בבני יששכר (תשרי יז) שבח האדם שעושה מצות ביתרון ובחומרות, מילי דחסידי, יותר ממה שנצטווה. והוא כי לכל מצוה יש גבול מוגבל, אופן עשייתה כהלכתה זה כשר וזה פוסל, אבל דקדוקי המצות, מה שכל אחד מישראל מדקדק בחומרות לעשותן באופן היותר נאות, לזה אין גבול מוגבל, כי זה מחמיר בכך וכך וזה מדקדק יותר. למשל מצות מצה, הנה גבול המצוה הוא לשמור מן החימוץ הן החיטים הן הקמח וכן האפיה, הנה הגבול הוא אם שמר משעת טחינה (לדעת רוב הפוסקים), ובשעת אפיה לא הניח העיסה בלא עסק ח"י מינוטין, הרי זה מצה כשרה למצוה, ואם לא שמר משעת טחינה או הניח העיסה בלא עסק כנ"ל פסולה למצוה, הנה זה הוא גבול המצוה. אבל המשכיל המדקדק במצות הש"י באהבה, מדקדק לשמור החיטים משעת קצירה (לדעת כמה גדולי פוסקים כן הוא הלכה ואינו מצד החומרא), ובעסק האפיה לבל תשהה העיסה כרגע, והמדקדק יותר מכין לכל מצה כלים אחרים, וכדומה חומרות לאין משער.

תדע ידידי שכל זה לא דבר ריק הוא, ואל תדמה בדעתך שאין זה מן הצורך, רק תתבונן אשר כל החומרות

ומילי דחסידי בכל המצות מיצרך צריכי מאד לנפש הישראלי לקבלת עול מלכות שמים שלימה כנ"ל, והוא דעל ידי עשיית המצוה בפועל בגבול כפי הדין המוגבל, מאיר אור הפנימי של אותו האבר, שהאור הפנימי הוא גם כן מוגבל בגבול הכלי, ועל ידי מילי דחסידי והחומרות שעושה בהמצות יותר מן הדין המוגבל, וזה הוא מבלי גבול (כי כל אחד יכול להחמיר ביותר), הנה על ידו מאיר אור המקיף שבאותו אבר שהוא גם כן אינו נגבל בכלי, וכל מה שמדקדק האדם ביותר ומחמיר ביותר באופני עשיית המצוה, הוא מאיר ביותר ברחוק את האור מקיף. ותדע שעל ידי הארת אור מקיף בורחים כל החיצונים, כמה דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (דייקא, אור מקיף את איש הישראלי) ויראו ממך (דברים כח-י), והטעם שמתיראים החיצונים מן אור המקיף, כי הם חיצונים ואין להם מקיף בסוד הכתוב (בראשית ג-א) והנחש היה ערום ע"כ.

והנה על מה שמתרשל האדם בלימוד התורה בלילה, יתכן שיש לו מליצה, וכמאמרם (עירובין סה.) לא איברי ליליא אלא לשינתא. ואמרו (שבת פט:) שיצחק אבינו יטעון, דל כ"ה שנה דלילותא ע"ש. ואם כן מי שמוסיף בלימוד התורה בלילה, יותר מכדי חיובו, שורה עליו אור מקיף, אשר אין להחיצונים שליטה עליו. וזהו ההכנה הנצרכת קודם שנכנסין להימים נוראים, לדוד ה' אורי, בראש השנה (ויק"ר כא-ד), שעל ידי אור התורה שמקפת האדם, יוכל להתעלות ביתר שאת בבוא ימי האורה הבאים עלינו לטובה.

ונראה דעל זה מורה אות ס', שהוא מקיף את תוכו מכל הצדדים, שאין דוגמתו בשאר האותיות. ואם כן אות הט"ו שבאל"ף בי"ת, אות ס', עולה בקנה אחת עם יום ט"ו באב, שמתרבה שעות הלילה, ומוסיפין ללמוד בלילות, שמוזה נתהוה אור המקיף על האדם, דוגמת האות ס'.

וזהו הביאור במה שכתב הרמב"ם (ה' תלמוד תורה גיג) אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה, לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים (שמו"ר מו-ח) אין רנה של תורה אלא בלילה, שנאמר (איכה ב-ט) קומי רוני בלילה. וכל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר (תהלים מב-ט) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לא-ל חיי (חגיגה יב:) עכ"ל.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' נחמ"י כ"ץ הי"ד לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אהרן וויינבערג הי"ד לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	לע"נ כ"ק הגה"צ רבי משה מרדכי בן הגה"צ רבי ישעיהו זצוק"ל אב"ד וואדקערט יצ"ו - במ"ס פרי משה נסתלק ביום כ"ז אב תש"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה	מוה"ר ר' נפתלי מאיר האפפמאן הי"ד לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו לצול טוב	מוה"ר ר' מרדכי וויינבערג הי"ד לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בתו לצול טוב
--	---	--	---	--